

Pavol Augustín

Poslanie polície v demokratickom štáte

Anotácia: V prezentácii tohto článku chceme priblížiť prácu a význam Policajného zboru pre verejnosť a v rámci možností ovplyvniť aj dôveryhodnosť a verejnú mienku, ktorá pramení zo zlej informovanosti o Policajnom zbore a vytvára skresľujúce fakty o práci policajtov. To je hlavný cieľ príspevku a zároveň aj reakciou na negatívne vyjadrenia niektorých médií na adresu Policajného zboru.

Kľúčové slová: demokratizačné zmeny, ľudské práva a slobody, bezpečnostná stratégia, koordinácia, verejný poriadok, metóda prevencie.

Úvod

Demokratizačné zmeny na začiatku 90. rokov a postupné skvalitňovanie demokratizačných procesov v spoločnosti iniciovali aj v Policajnom zbore nové prístupy a postupy. Policajná činnosť cieľavedome smeruje k ochrane duchovných a majetkových hodnôt. Svojím charakterom je apolitická, má tvorivý charakter a je prezentovaná ako ucelený bezpečnostný systém.

Vstupom Slovenskej republiky do EÚ sa rozšírila aj medzinárodná bezpečnostná spolupráca v oblasti legislatívy, ale aj v oblasti priamej bezpečnostnej spolupráce /Interpol, Europol/.

Charakteristické znaky poslania polície

Skôr ako budeme charakterizovať poslanie polície v demokratickom štáte, spomenieme dôležité okolnosti, ktoré priamo participujú na tomto poslaní a vyžadujú si potrebu služby polície v demokratickej spoločnosti.

Hlavným a podstatným dôvodom poslania polície je spolupôsobiť pri ochrane ľudských práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku.¹

Celá podstata funkčnosti poslania polície je podmienená a odvodená z potreby štátu a spoločenského demokratického zriadenia. Vychádza zo strategických potrieb štátu a jeho obyvateľstva. Citujeme z Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky² – **Základným cieľom bezpečnostnej politiky SR je zaručenie bezpečnosti občana a štátu v stabilnom a predvídateľnom bezpečnostnom prostredí.**

Bezpečnostná politika Slovenskej republiky tvorí komplexný súbor cieľov, zásad, postupov a opatrení štátu na zaručenie bezpečnosti štátu a občanov. Zahŕňa v sebe obrannú ochranu štátu, vnútorno-bezpečnostnú, ekonomickú, sociálnu, environmentálnu a ďalšie dimenzie bezpečnostnej politiky.

Bezpečnostná politika štátu predstavuje súhrn:

- vonkajšej bezpečnosti štátu
- vnútornej bezpečnosti štátu,

vyjadruje aj prístup politickej reprezentácie, orgánov verejnej správy, právnických a fyzických osôb k oprávnenému zaisteniu bezpečnosti svojich oprávnených záujmov.

V uvedenej citácii sa dajú odvodiť aj hodnoty právneho štátu, ktoré polícia v oblasti vnútornej bezpečnosti chráni. Sú to hodnoty slobody, spravodlivosti, plurality, solidarity, dodržiavania ľudských práv a slobôd.

¹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky § 2 zákona o Policajnom zbore č. 171/1993 Z. z.

² Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, vláda SR (2005).

Oprávnenosť postavenia polície je na základe Ústavy SR, zákonných noriem a v súlade s medzinárodnými normami. Sú to základné predpoklady zaručenia bezpečnosti občanov, ich práv a harmonického rozvoja spoločnosti pre všetky kategórie spoločnosti bez ohľadu na ich pôvod a spoločenský status. V právnom štáte sú vopred stanovené pravidlá, ktoré sú vyjadrené vo všeobecne záväzných prameňoch práva. Všeobecne záväzné pramene práva sú štátom stanovené alebo uznávané formy práva, ktoré obsahujú formy jednotlivých odvetví.³ Ide o pramene práva vo formálnom zmysle slova, t. j. právne predpisy. V Slovenskej republike sa za všeobecne záväzné pramene práva považujú:

- Ústava Slovenskej republiky
- ústavné zákony
- zákony
- nariadenia vlády SR
- všeobecne záväzné predpisy ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy
- medzinárodné zmluvy vyhlásené v Zbierke zákonov
- rozhodnutia ústavného súdu SR.

Právny predpis je hmotným nositeľom, ktorý sprostredkuje právne normy jej adresátom. Sú zdrojom, z ktorého vychádzajú právne základy polície, teda vytvárajú základy právnej regulácie v polícii. Je to systém právnych noriem, ktoré stanovujú pôsobnosť a právomoc jednotlivých policajných subjektov a súčasne regulujú postupy týchto subjektov pri realizácii úloh. Tento systém záväzne stanovuje, kedy a ako má alebo môže činnosť štátneho orgánu prebiehať. Právne normy sú usporiadané podľa právnej sily, ktorá vytvára z jednotlivých prameňov hierarchický systém, t. j. od najvyššej po najnižšiu normu právnej sily. Hovoríme o systéme vertikálnej štruktúry.

Aby mohla polícia plniť požadované úlohy, sú stanovené dve základné podmienky, a to :

- pôsobnosť a kompetencie Policajného zboru musia byť právnymi normami presne vymedzené (***princíp oficiality***)
- činnosť polície musí byť právom regulovaná tak, aby bola vylúčená možnosť zneužitia jej moci a zároveň aby sa jej zásahy do práv a slobôd občanov využívali len v nevyhnutnej miere, teda aby nedochádzalo k zneužitiu právomoci proti občanovi (***princíp zákonnosti***).

Normy samozrejme upravujú aj vzťahové záležitosti a postavenie polície, jej vzťah, pôsobnosť, právomoc, kompetencie, úlohy, vnútorné členenie cestou organizačných poriadkov, organizáciu výkonu činnosti, vzájomné vzťahy medzi jednotlivými policajnými subjektmi, koordináciu činností atď.

V celkovom policajnom systéme nemôžeme vynechať etické normy, ktoré prostredníctvom svojich pravidiel (napr. duchovná služba v Policajnom zbore) sfunkčňujú výchovnú a etickú stránku policajného výkonu služby voči občanovi.

S cieľom celkového spresnenia a zhrnutia normatívnych úprav môžeme rámcovo uviesť dôležitý právny základ Policajného zboru, a to zákon č. 171 / 1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

³ ŠKULTÉTY, P. a kol. *Správne právo hmotné*. Heuréka 2002, str. 34

Polícia ako dôležitý prvok stability demokratickej spoločnosti

Demokratická spoločnosť vo svojich zákonných normách prezentuje ochranu občana a jeho majetku ako prioritné podmienky stability demokracie. Jedným z dôležitých prvkov tejto ochrany je Policajný zbor. Zákonný charakter opodstatnenosti a oprávnenosti Policajného zboru sme už prezentovali v úvode tohto článku. Je potrebné zdôrazniť, že funkčnosť a výkon polície spolupôsobí aj s inými inštitucionálnymi orgánmi bezpečnostného charakteru v demokratickom systéme vnútroštátneho režimu pri ochrane a dodržiavaní ľudských práv a slobôd všetkých občanov.

Hlavnou prioritou pri dodržiavaní bezpečnostných zásad (myslíme vnútroštátny bezpečnostný systém) je zásada zabezpečenia verejného poriadku.⁴ Zvlášť v demokratickej spoločnosti narastá význam ochrany spoločenských vzťahov, ktoré sú dôležité v činnosti štátnych, samosprávnych, ale aj hospodárskych orgánov. Narastá význam vytvárania podmienok na uspokojovanie potrieb občanov, na harmonický rozvoj ich osobnosti a patričnú kvalitu života. Verejný poriadok je nielen zložitou sociálnopolitickou kategóriou, ale aj psychologickou, mravnou, spoločenskou a právnou, v ktorej sa prelínajú prvky potrieb záujmov spoločnosti, ale aj jednotlivcov a skupín.

Verejný poriadok môžeme vyjadriť ako sústavu determinujúcich prvkov, ktoré vytvárajú podmienky na fungovanie verejného poriadku a tvoria dôležité opodstatnenie v demokratickej spoločnosti.

Verejný poriadok môžeme charakterizovať jednoduchou definíciou ako stav vytvorený harmonizáciou spoločenských vzťahov medzi jednotlivcami, skupinami a spoločnosťou.⁵

Potvrdenie tejto definície je podmienené viacerými javmi, ktoré subsumujú jednotlivé okolnosti do výslednej množiny a vytvárajú verejný poriadok.

Pojem verejný poriadok sa používa aj v Európskej únii, kde spolu s pojmami verejná bezpečnosť a verejné zdravie tvorí súčasť pojmu vnútorná bezpečnosť štátu. Preto aj ochrana verejného poriadku súvisí s ochranou vnútornej bezpečnosti štátu. Vzhľadom na vzájomný vzťah verejného poriadku a bezpečnosti je potrebné uviesť, že slabá alebo nedostatočná ochrana je predpokladom na vznik závažných nedostatkov pre život jednotlivcov, skupín a spoločnosti ako celku.

V demokratickej spoločnosti ako jedna z hlavných priorít pre Policajný zbor je ochrana verejného poriadku. Z pohľadu spoločnosti ochrana verejného poriadku predstavuje určitý prostriedok, ktorým sa dosahuje želaný stav. Ochrana verejného poriadku je zakotvená v Ústave SR a patrí k základným úlohám Policajného zboru. Tvorí základnú náplň služby poriadkovej polície uzákonenú v § 4 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. Patrí k nosným a základným prvkom služby poriadkovej polície pri ochrane verejného poriadku v demokratickej spoločnosti.

Pod ochranou verejného poriadku rozumieme systematický a právom upravený proces normotvornej a výkonnej činnosti zameraný na zabezpečenie spoločenských vzťahov tak, aby nedochádzalo k narušovaniu stanoveného cieľa a obsahu verejného poriadku. Ochrana verejného poriadku zabezpečujeme dvomi základnými druhmi, a to:

- právnou ochranou
- výkonnou ochranou.

Právna ochrana vychádza zo samotnej podstaty noriem a spočíva v právnej regulácii spoločenských vzťahov. Právnu normu zužujeme na normotvorný proces a jeho výsledkom je garancia štátu ich dodržiavania. Jednotlivé normy vytvárajú právny poriadok a ten je možné

⁴ AUGUSTÍN, P. *Poriadková polícia*. Akadémia PZ : Bratislava, 2013, s. 31, ISBN 978-80-8054-554-3

⁵ KLAČAN, M., CULBA. M. *Vybrané kapitoly verejného poriadku, jeho ochrany a činnosti*. Bratislava : Akadémia PZ Bratislava, 2004, 142 s. ISBN 80-8054-320-8

rozdeliť na menšie celky podľa odvetví, do ktorých právne normy patria. Potom môžeme právnu ochranu rozdeliť na:

- trestnoprávnu ochranu
- správnoprávnu ochranu
- občianskoprávnu ochranu.

Výkonná ochrana verejného poriadku spočíva v priamej a aktívnej realizovanej činnosti, ktorá z pohľadu jej subjektu smeruje vždy navonok a má osobitný význam najmä z pohľadu organizácie a taktiky. Podľa týchto špecifických rysov sa výkonná ochrana označuje aj ako organizačno-taktická ochrana. Pri výkonnej ochrane vychádzame už z variantných riešení, ktoré nám signalizujú relevantnosť nejakej udalosti, na ktorú musí Policajný zbor reagovať.

Policajno-relevantná udalosť tvorí dôležitý prvok ľubovoľného diania, kritický bod vývoja určitého procesu, kde sledujeme kvantitatívne a kvalitatívne zmeny situácie vytvorenej v danej udalosti.⁶

Polícia používa na riešenie rôznych udalostí a v nich vytváraných situácií metódy a formy na vyriešenie vzniknutej udalosti.

Hlavnou a najdôležitejšou metódou pre Policajný zbor je **metóda prevencie**. Dôležitosť prevencie tvorí činnosť vzdialená od následku, teda následok nevznikol a môžeme mu predísť. Podstatu tejto metódy napĺňame rôznymi formami, ako je napríklad prednášková činnosť, rôzne druhy školenia, praktické ukážky, hliadková a obchádzková činnosť, využívanie masmediálnej politiky atď.).

Preventívna metóda je prijateľná aj pre občanov, pretože nevyžaduje žiadne represívne formy a vlastne do určitej miery zblízuje a vysvetľuje aj prácu a pôsobenie polície.

V činnosti polície sa v rozsiahlej miere uplatňujú aj preventívne projekty. Ich základným cieľom je predchádzať protispoločenskej činnosti, a tak aj zefektívniť boj s ňou v záujme objektívneho zvýšenia bezpečnosti všetkých občanov a smerovať k znižovaniu rozsahu závažnej trestnej činnosti.

Paralelne je potrebné zvyšovať pocit bezpečnosti a neohrozenosti občanov, teda chrániť hodnoty a zvyšovať kvalitu života.

Spomenieme niektoré projekčné preventívne aktivity, napríklad:

- Správaj sa normálne
- Vieme, že.....
- Bývajme bezpečne
- Bezpečná komunita – komunita náš domov.....

Projekt „Správaj sa normálne“ sa zameriava na žiakov piatych ročníkov základných škôl s cieľom zvýšiť ich právne vedomie, zlepšiť spoločenské správanie a zvýšiť úctu k trvalým hodnotám vytváraných verejnosťou. Okrem prevencie má projekt aj poznávaciu funkciu. Ide aj o vytvorenie vzťahu a dôvery medzi dieťaťom a policajtom.

Projekt „Vieme, že...“ bol účelovo postavený na právne povedomie žiakov a študentov a poskytnutie najaktuálnejších informácií o aspektoch normálneho a patologického správania na škole a na elimináciu výskytu trestnej činnosti páchanej mládežou, ako aj páchanej na mládeži a deťoch.

Projekt „Bývajme bezpečne,“ má ambíciu podať širokej verejnosti kompletné informácie o bezpečnom bývaní, o komplexnom zabezpečení bytu, chaty, rodinného domu, kancelárie, obchodu či iného objektu.

⁶ AUGUSTÍN, P. *Poriadková polícia*. Akadémia PZ : Bratislava, s. 43, ISBN 978-80-8054-554-3

Projekt „Bezpečná komunita – komunita náš domov“ bol iniciovaný Komunálnou poisťovňou. Do projektu sa postupne zapojili deti predškolského veku a školopovinné deti. Súčasťou projektu bolo aj pomôcť k minimalizácii kriminality mládeže.

Samozrejme, že na týchto vybraných projektoch sa nedá prezentovať policajná aktivita v preventívnej oblasti, ale sú to dôležité iniciatívy pôsobnosti Policajného zboru voči občanovi a spoločnosti.

Záver

Týmto príspevkom sme chceli poukázať na niektoré výpovedné hodnoty, ktoré len v skratke prezentujú poslanie Policajného zboru, a do určitej miery obhájiť dôveryhodnosť Policajného zboru v demokratickej spoločnosti. Možno by bolo vhodné viacej verejnosť informovať o Policajnom zbore, ale aj o iných ozbrojených zložkách, ktoré si takúto pozornosť určite zaslúžia. Práca policajta je veľmi náročná po každej stránke, či už fyzickej, alebo psychickej. Nápis – **Pomáhať a chrániť** – je pravdivý a poslaním polície je túto skutočnosť aj zabezpečiť.

Literatúra

AUGUSTÍN, P. *Poriadková polícia*. Bratislava : Akadémia PZ, 2013, 116 s., ISBN 978-80-8054-554-3.

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, vláda SR (2005).

KLAČAN, M., CULBA, M. *Vybrané kapitoly verejného poriadku, jeho ochrany a činnosti*. Bratislava : Akadémia PZ Bratislava, 2004, s. 142, ISBN 80-8054-320-8

ŠKULTÉTY, P. *Správne právo hmotné, Heuréka*, 2002

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky § 2 zákona o Policajnom zbore č. 171/1993 Z. z.

Key words: changes democratization, human rights and freedom, security strategy, coordination, public order, prevention method.

Summary

In the presentation of this article I want to bring work and the importance of the Police Force to the public and to a small extent, affect the credibility and public opinion, which stems from poor informedness of Police Force and creates misrepresenting facts to police work. This is the main intention of the paper and also a reaction to the negative expression of some of the media to the address of the Police Force.

*doc. Ing. Pavol Augustín, CSc.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra policajných vied
e-mail: pavol.augustin@minv.sk*

Recenzent: doc. JUDr. Štefan Kočan, PhD.